

ANDIJON VILOYATINING TOG'LI SHAROITIDA ASALARILAR OILASINING KUCHI

M.M.Tajiboev, O.S.To'rayev,

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti

Chorvachilik va parrandachilik ilmiy tadqiqot instituti

Komilova Muniraxon Qobiljon qizi

*Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti,
talabasi*

Annotatsiya: Asalarilar oilalarining roylari doimiy ravishda bir xil bo'lib qolmaydi. Bu iqlim sharoitiga, oziq-ovqat ta'minoti hajmiga, malika va uyaning holatiga bog'liq. Bizning ko'p yillik tadqiqotlarimiz shuni ko'rsatdiki, bahor rivojlanishining boshida Andijon viloyatining tog'li sharoitida asalarilar oilasining kuchi 1,5-2,0 kg (6-8 ramka) ga etadi, bu esa asalarilar sonini yanada muvaffaqiyatli ko'paytirish uchun yaxshi imkoniyat yaratadi.

Kalit: malika asalari onadonlar, karninka, bakfast va karpas zotlari

Kirish: Asalarichilik qishloq xo'jaligining serdaromad sohalaridan biridir. Respublikamizning tabiiy iqlim sharoiti ham asalari oilasini tezkor texnologiya asosida boqish uchun juda qulaydir. Shuning uchun ham asal yetishtirish respublikada salmoqli o'rinlarda turishi mumkin. Asalarichilik mahsulotlarini ko'paytirishga qaratilgan tadbirlarning ishlab chiqilishi, asalarichilik fermer xo'jaliklarida amalga oshirilayotgan jarayonlarga mahalliy populyatsiyadagi asalarilar alohida ahamiyatga ega.

Tadqiqot materiallari va metodikasi

Turli zotli asalarilarning iqtisodiy va biologik xususiyatlarini o'rganish V. V. Malkov, N. va Krivtsov, G. D. bilash, L. V. Milovanovning ishlab chiqilgan usullari bo'yicha amalga oshirildi., M. S. Podolskiy, G. N. Kotova, V. A. Gubin, Y. I. Makarova, S. S. Sokolskiy.

Asalarilar oilalarining kuchi asosiy asal yig'ishdan oldin har ikki tomonda asalarilar bilan qoplangan uyadagi arilar soniga qarab baholandi va bosma nasl soni har 12 kunda (G. D. bilash, N. I. Krivtsov 1991) bal tizimi bo'yicha (V. V. Frykov, 1985): 5 ball hammadan oldin qo'shimcha (korpus yoki do'kon) berilgan oilalarga berildi: 4 ball-bu ko'rsatkichga yaqin bo'lgan oilalarga va bir hafta o'tgach, ularga ikkinchi bino ham beriladi: 3 ball - 9 dan 11 gacha bo'lgan o'rtacha oilalarga: 2 ball - zaif oilalarga, asosiy korpusning yarmini egallaydi: 1 ball - atigi 2-3 asalari romili bo'lgan oilalar uchun.

Bosma naslni hisobga olish har 12 kunda amalga oshirildi. Zoti og'irligi standart ramkaga qayta hisoblab chiqilgan va ularning baholari o'tkazilgan.

Tadqiqot natijalari:

Asalarilar oilalarining kuchi doimo bir xil bo'lib qolmaydi. Bu iqlim sharoitiga, oziq-ovqat ta'minoti hajmiga, ona ari va uyaning holatiga bog'liq. Bizning ko'p yillik tadqiqotlarimiz shuni ko'rsatdiki, bahor rivojlanishining boshida Andijon viloyatining tog'li sharoitida asalarilar oilasining kuchi 1,5-2,0 kg (6-8 romga) ga etadi, bu esa asalarilar sonini yanada muvaffaqiyatli ko'paytirish uchun yaxshi imkoniyat yaratadi.

Qachon aniqlash asalarilar oilasining kuchi muhim ahamiyatga ega malikalarning unumdorligi. Karninka zotining №1 oilasi 13.06. 2022 yilda u faqat bitta naslli ramkaga ega edi va 14 kundan keyin u beshga ko'tarildi. Boshqa tekshiruvlar paytida ushbu ko'rsatkichning qiymatlari: 5.07-4.8 ramka; 13.07 – 5,9; 01.08–6,9 va 10.08.2019 yilda 6,7 ta ramka. Xuddi shu yuqori unumdor malika Karpat zotli oilalarda bo'lgan (№2, 6.8.11 va boshqalar). Shuni ta'kidlash kerakki, karninka va Karpat zotlarining import qilingan malikalari yuqori tuxum ishlab chiqarishni ko'rsatdi, buning natijasida 10.08.2020 yil nazorat guruhiga nisbatan ularning nasl soni mos ravishda 186 va 125% ga oshdi.

1-jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, bahor-yoz davrida karninka asalarilar oilalari nisbatan yaxshi rivojlangan va bu keyinchalik malikalarning unumdorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Ularning kuchining o'sishi, ayniqsa, 27.06 dan 05.07 dan 01.08 gacha (mos ravishda 2 va 1.3 ko'chalar) sezilarli. 09.08.19 10.08.2020 yilga kelib, Karninka oilasining kuchi 3.7 ko'chadagi Karpat oilasidan kattaroq edi va Bakfast va mahalliy aholi uchun bu ko'rsatkichlar mos ravishda 6.4 va 3.0 edi.

1-jadval

2022 yil bahor-yoz davrida asalarilar oilalarining kuchi (ko'chalar)

Zotlar va zotlar	Tekshirish sanasi								nazorat qilish uchun % 09.08 da.
	13.06	21.06	27.06	05.07	13.07	24.07	31.07	09.08 10.08	
Karpat tumani	-	-	-	3.0	4.2	5.5	6.4	7.3	-0.91
Karninka	3.0	5.0	6.2	3.2	3.7	9.4	10.7	11.0	137.5
Bakfast	-	-	-	3.0	3.3	4.0	4.2	4.6	-0.57
Mahalliy	-	-	-	3.8	4.5	4.6	4.6	8.0	100.0

Bizning tadqiqotlarimiz, shuningdek, asalarilar oilasining rivojlanish intensivligini malikaning unumdorligiga, ozuqa miqdori va sifatiga, shuningdek, yosh asalarilar soni va ularning rivojlanishiga, uyaning izolyatsiyasiga, ko'plab chuqurchalar soni va holatiga, iqlim sharoitiga va boshqalarga qarab o'rganib chiqdi. u sezilarli darajada oshdi, ayniqsa 5 avgustga kelib, keyin barqarorlashdi va asta-sekin kamaydi (jadval. 2)

2-jadval

Asalarichilik oilalarining kuchi 2022 yil

(M ±m, ko'chalar)

Zot va nasl	Tekshirish sanasi				
	15.05	23.06	18.07	05.08	18.09
Karpat	12.01±0.82	9.07±0.69	10.3±0.77	11.7±1.06	10.4±0.80
Karninka	12.6±0.84	9.8±0.78	9.6±0.75	11.2±0.70	8.5±0.62
Bakfast	7.9±0.89	8.7±0.80	9.2±0.90	12.8±1.70	12.8±0.50
Mahalliy	7.8±1.08	9.2±1.25	9.4±1.19	11.1±0.37	9.0±1.34

May-iyun oylarida italyan zotli oilalar eng kuchli bo'lgan va Karpat oilalari ulardan biroz pastroq bo'lgan. Biroq, iyul, avgust va sentyabr oylarida karpatlarning karninkallarga nisbatan ustunligi sezilarli edi.

Iyun va iyul oylarida mahalliy asalarilar Ukraina dashtlariga qaraganda kuchliroq edi, ammo avgust va sentyabr oylarida ularga bo'ysunishdi. Sentyabrga qadar oilalar kuchining eng katta pasayishi italyan zotlarida bo'lgan.

3-jadvalda 1920 yilda 2021 yilda asalarilarda muhrlangan nasl koeffitsienti dinamikasi to'g'risidagi ma'lumotlar keltirilgan.

3-jadval

2022 yilda muhrlangan zotlar soni

(M ±m, dona)

Zot va nasl	Tekshirish sanasi			
	23.06	18.07	08.08	18.09
Karpat tumani	6.0±0.60	6.7±0.43	7.2±0.60	3.1±0.19
Karninka	5.1±0.48	5.53±0.41	6.5±0.47	3.0±0.23
Bakfast	6.1±0.84	4.9±0.50	6.4±0.98	3.4±0.22
Mahalliy	2.8±0.50	5.1±0.93	6.5±0.18	2.3±0.46

3-jadval ma'lumotlarini tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, mavsum davomida muhrlangan zoti bo'lgan ko'plab chuqurchalar, aksariyat hollarda, Karpat zotlarida kuzatilgan. Faqatgina sentyabr oyida Karpat (3,2) bilan taqqoslaganda, Bakfast jinsidagi asalarilar (3,4) eng katta naslga ega edilar. Shunga qaramay, o'rganilgan barcha zotlarning bu ko'rsatkichlari umuman yuqori edi.

Asalarichilik oilalarining eng aniq kuch ma'lumotlari har 12 kunda bir mavsum davomida "grid Frame" usuli bilan bosilgan nasl sonini o'lchash yo'li bilan aniqlanadi. Barcha asalari zotlarining kvadratlari soni avgustgacha ko'payganligi va sentyabr oyida keskin kamayganligi aniqlandi (4-jadval). Bu sovitish bilan bog'liq bo'lib, tabiatda asal yig'ishning keskin pasayishiga va yanada to'xtashiga olib keldi.

4-jadval

2022 yilda chop etilgan nasl soni

Zot va nasl	Miqdori asalarilar oilasi	Kvadratlar soni, dona			
		23.06	18.07	08.08	18.09
Karpat	15	219.6	241.0	259.0	118.0
Karninka	17	184.0	198.0	226.0	108.0
Bakfast	5	78.0	142.0	186.0	70.0
Mahalliy	18	90.0	163.0	208.0	74.0

Umuman olganda, to'rtta hisobning har birida bosma nasl soni bo'yicha birinchi o'rinni Karpat asalari, ikkinchi o'rinni esa Italiya, so'ngra mahalliy va Ukraina cho'l asalari egallagan. Shunisi qiziqki, birinchi ikkita buxgalteriya hisobi uchun (23.06 va 18.07), umuman olganda, Karpat ayollarining karninkallarga nisbatan ustunligi 21% ni tashkil etdi (460.6 bosilgan nasldagi 382 hujayraga qarshi), ikkinchi ikkitasi uchun - atigi 13% (377 hujayra 334 ga qarshi).

Karpat ayollari mavsum davomida, ayniqsa, uning birinchi yarmida etishtirilgan nasl soni bo'yicha boshqa zotlardan ustun bo'lganligi. Shubhasiz, Karpat asalari oilalarining rivojlanishidagi bunday xususiyat, birinchi navbatda, ularning boshqa asalarilarga qaraganda erta asosiy asal yig'ishdan samarali foydalanish qobiliyatini oldindan belgilab beradi va tasdiqlaydi.

2022 yilda asalarichilik oilalarining kuchi nafaqat malikalarning unumdorligiga, balki boquvchi asalarilar soniga ham bog'liq bo'lgan ko'chalar va nasllar sonini hisobga olgan holda aniqlandi (jadval.5).

Mavsum davomida ko'chalardagi asalarichilik oilalarining kuchini o'rganayotganda, ushbu ko'rsatkichning kattaligi Karpat zotlarida eng yuqori bo'lganligi aniqlandi (28.04 da hisobga olinmasa, u karninkalarga qaraganda bir oz pastroq bo'lgan). Bosh asal yig'ish paytida (05.08) Karpat ayollari uchun u 15,6 ko'chaga teng edi yoki mahalliy ko'chaga nisbatan 5,6% ko'proq edi. Karpat zotli asalarilar boshqa zotli asalarilarga qaraganda ancha yaxshi rivojlangan, italyan zoti Karpat va mahalliy zotlar o'rtasida oraliq pozitsiyani egallagan. Zoti sonining ko'payishi bilan oilaning kuchi mos ravishda oshdi.

5-jadval

2022 yilgi mavsumning turli davrlarida ko'chalar va zotlar soni, dona.

Zot va nasl	Tekshirish sanasi									
	08.04	15.04	28.04	06.05	12.05	26.05	06.06	09.07	05.08	22.08
Karpat	4.8	5.6	6.8	10.6	11.8	12.1	12.3	13.5	15.6	14.1
Karninka	3.4	4.1	6.9	7.1	7.1	10.1	11.4	13.0	13.4	11.8
Mahalliy	-	-	-	5.3	-	6.8	8.0	9.9	10.0	11.0
Shu jumladan o'ziga xos og'irligi mahalliy, %	-	-	-	100	-	100	100	100	100	100
Karpat	-	-	-	200	-	177	153	136	156	128
Karninka	141	137	0.98	130	166	148	142	131	134	107

6-jadvaldagi ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, Karpat asalari muhrlangan zotlarning maksimal miqdoriga asosan may oyining ikkinchi yarmida (5.9) va iyul oyining boshlarida (5.3) erishgan. Boshqa ikkita zotda nasl yetishtirishning eng yuqori cho'qqisi iyul - avgust oylarida kuzatilgan (5.4-3.3), bu mos ravishda ularning mahsuldorligiga ta'sir ko'rsatdi.

2022 yilning turli davrlarida nasl soni (doirasida), dona.

6-jadval

Zot va nasl	Tekshirish sanasi										
	8.04	15.04	28.04	6.05	12.05	26.05	10.06	9.07	5.08	22.08	
Karpat	2.8	3.1	3.8	5.4	5.6	5.9	5.3	5.7	3.7	3.4	
Karninka	1.3	2.5	3.5	4.0	4.1	5.0	5.4	5.4	3.3	2.8	
Mahalliy	-	-	-	3.4	-	4.1	4.9	5.8	4.5	4.4	
Shu jumladan taqdir og'irligi mahalliy, %	-	-	-	100	-	100	100	100	100	100	
Karpat	-	-	-	159	-	143	108	98	82	77	
Karninka	215	124	108	117	136	121	110	93	73	63	

2022 yilda kuzatuvlar 2021 yilga nisbatan bir oz kechroq o'tkazildi va shuning uchun 20.06 va 3.07 tekshiruv kunlarida asalarilarning kuchi eng yuqori darajaga yetdi - 10.6 dan 13.1 gacha ko'chalar.

Agar siz o'rtacha ko'rsatkichni hisoblasangiz, unda Karpat asalari oilalarining kuchi 12.75, Italiya -11.25 va mahalliy -10.7 ko'chalarni tashkil etdi. Shuning uchun, iyul oyida asal yig'ishdan foydalanishga tayyor bo'lgan Karpat asalari mahalliy asalarilardan 26 foizga ustun edi. Bu vaqtda nasl soni Karpat asalarilarida 5 dan 5,7 gacha, mahalliy asalarilarda esa 5,1 dan 5,3 gacha bo'lgan. Mahalliy va Karpat asalari zotlarida muhrlangan zotlarning soni deyarli bir xil edi. Shu bilan birga, may oyining ikkinchi yarmida mahalliy asalarilar 5,2 dan 6,4 gacha, Karpat 4,7-5,2 va italyan 5,0 - 5,6 gacha bo'lgan. Avgust oyida (asal yig'ish paytida) barcha uchta asalarilar guruhining oilalarida nasl soni ko'paydi.

xulosa

Asalarilar oilalarining kuchi doimo bir xil bo'lib qolmaydi. Bu iqlim sharoitiga, oziq-ovqat ta'minoti hajmiga, bachadon va uyaning holatiga bog'liq. Bizning ko'p yillik tadqiqotlarimiz shuni ko'rsatdiki, bahor rivojlanishining boshida Andijon viloyatining tog'li sharoitida asalarilar oilasining kuchi 1,5-2,0 kg (6-8 ko'cha) ga etadi, bu esa asalarilar sonini yanada muvaffaqiyatli ko'paytirish uchun yaxshi imkoniyat yaratadi.

Karpat asalari zoti yetishtiriladigan nasl soni va asalari oilalarining kuchi bo'yicha eng yuqori ko'rsatkichlarga ega edi. Garchi asalarilarning tinchligi yoki yovuzligi belgisi tabiatda asal yig'ish mavjudligiga chambarchas bog'liq bo'lsada, Karpat zoti boshqa zotlarning asalarilariga qaraganda nisbatan tinchroq bo'lib chiqdi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Котава А. Буренин Н. Инструкция по проведению боннитировка пчелиных семей. Москва, Сельхозиздат, 2003
2. Крахотин N.F O'zbekistonda asalarichilik Toshkent "Mehnat" nashriyoti, 1993
3. Билаш Г.Д, Кривцов Н.И. Измерение экстерьера пчел. Методические рекомендации

